

**Pamirštas
pasakojimas**

1611–1613

Nykštukų darbo radinys

VISAS LAUGENAS BUVO UŽŠALĘS, o rogių kelias geras, todėl Eirikas Heknė su dukterimis sugaišo vos tris dienas kelionei iš Butangeno į Dovrę. Metai buvo 1611-ieji, o keliai slėnyje tik vargani šunkeliai, bet keliauti upės ledu būdavo lengviau, o dažnai ir kur kas linksmiau. Pūgoje sutikti žmonės manydavo, kad seserys taip glaudžiai susėdusios po šiaurinio elnio kailiu dėl šilumos, bet arkliams ilsintis jos niekada neišlipdavo iš rogių, o paklaustos apie savo amžių atsakydavo gimusios 1595-aisiais, Halfrida vasarą, o Gunhilda arčiau Kalėdų; smalsuoliams nepatikliai žiūrint pavymui, keliauninkai vėl pajudėdavo, o rogėms nutolus tėvas su dukromis garsiai užsikvatodavo. Abudu balsai skambėdavo kaip vienas, lyg padykimo šydas, gaubiantis susilaikymo branduolį, tai buvo dvilypis juokas, kaip ir visa kita jų gyvenime, tačiau ne toks piktas kaip krekenimas, pasigirsdavęs, kai viena ko nors užsigeisdavo, o antra atsakydavo, kad ši galinti tiesiog eiti ir pati pasiimti.

Tądien jie toliau važiavo į šiaurę, o pavakare sustojo Sele kaime, kur Heknės turėjo pažįstamų. Mergaitėms lipant iš rogių keturios pėdos vienu metu palietė žemę. Pirmiausia jos susiveržė prikyštę, juosiančią abiejų strėnas, paskui šlubčiodamos nuėžė į rąstinę trobelę, kur stovėjo plati lova.

Kitą dieną jos pakirdo kartu su saule, bet ši pasislėpė jiems pasiekus Rosteno klonius, kur visa skendėjo šešėlyje, o šlaitai

atrodė taip bjauriai, lyg būtų išskaptuoti išprotėjusio milžino. Saulė niekada nepasiekdavo slėnio apačios, buvo sakoma, kad vasara Rostene ne ką šiltesnė nei žvarbus spalvis, ir vieninteliai jo gyventojai, tai sutvėrimai, kuriems nereikia šviesos, arba tie, kurie jos neapkentė. Šlaitai smego tiesiai į kunkuliuojantį upės vandenį, kuris niekada neužšaldavo ir iš viršaus buvo regimas tik kaip balta puta. Eirikas paragino arklius į statų kalną, per galias pusnis tarp griūties riedulių. Tėvas, arkliai, dukros ir rogės apšerkšnijo nuo vandens purslų, o per upės dundesį nieko daugiau nebuvo girdėti, nors kalbėti ir taip nebuvo reikalo, nes vienintelis dalykas, kurio žmonės klausdavo Rostene, tai kada baigsis Rostenas.

Paskui žemė išsilygino, vėl išlindo saulė, ir tiek arkliai, tiek žmonės lengviau atsipūtę pasiekė rąstinius namus Lijės sodyboje, kur juos pasitiko mergaičių teta. Ji dalyvavo ilgai užtruktusiame gimdyje Butangene, pasibaigusiam tu, kad jos sesuo numirė, o moterys pulkais plūdo pasižiūrėti stebuklo, besikapnojančio Astridos vyresniosios kraujyje: dviejų mergaičių, suaugusių klubais.

Dabar šioms mergaitėms jau buvo suėję šešiolika ir jos turėjo kraustytis į rąstinę trobelę kalvose virš Lijės, kuri buvo kaip tik pakankamai toli nuo žmonių ir pasiekiamą tik mažai naudojamu keliuku. Troba buvo neseniai pastatyta kaip tik joms, gražus namelis su lygiai nuobliuotomis vidinėmis sienomis, sandariai sunertomis kerčiomis, gelsvai švytintis ir kvepiantis šviežia pušimi: vienas kambarėlis dirbti ir vienas miegoti. Jos ėmė tvarkytis, juokaudamos kaip įprastai. Kai Halfrida paliepė Gunhildai pakurti krosnį, ši atsakė: „Gerai, jei tik tu atneši vandens.“

Nuo pat mažumės mergaitės džiugino ir stebino Heknių giminę savo audiniais. Tačiau Butangene ir aplinkiniuose kaimuose žmonės daugiausia apsiribojo paprastais rankdarbiais ir elementariais raštais. Eirikas norėjo supažindinti jas su aukštesniuoju šimtmečių senumo menu, tebepraktikuojamu toliau šiaurėje. Pas tetą jos susipažino su senolėmis meistrėmis iš Bioverdaleno ir Lešos bei kaimų tarp jų. Šios ir tikrai šios savo dar-

bui atsidavusios moterys, sulinkusios, nuolatos murmančios po nosimi ir neretai atžagarios, saugojo šimtų metų išmintį apie vilną ir augalinius dažus, apie raštus, ateityje gaussiančius tokius vardus kaip „raudonoji žara“ arba „žaibo liepsna“, kurių neįmanoma paaiškinti balsu ar užfiksuoti raštu, kurių galima išmokti vien tik sėdint šalia ir savaičių savaites stebint ir kartojant, stebint ir kartojant.

Pačios to nežinodamos, daugelis moterų Šiaurės Gudbrandsdalene buvo vienos geriausių Europos audėjų. Jos išstisus dienas praleisdavo prie staklių, kuriose nuo viršaus nuleistus apmatus nusverdavo prie apatinių galų pririšti kiauri akmenys. Kitose šalyse tai buvo darbas, cechų taisyklėmis, o kai kur ir įstatymais uždraustas vyrams, ir technika, kuri Europoje buvo siejama su flamandų taikomąja daile, čia ji vadinosi tiesiog ataudų varstymu. Tačiau tai, ką žmonės manė svetur, čionykščiams rūpėjo maždaug tiek pat, kiek įvykiai Mėnulyje, o jei kam būtų užėjęs noras pasiginčyti, tas būtų greitai pajutęs, kad Gudbrandsdaleno moteris, nesvarbu, turtinga ar vargšė, iš prigimties nelinkusi niekam nusileisti, gali net kantriam vyrui užkurti kuo tikriausią pragarą.

Mėnesių mėnesius pas Heknių seseris vaikščiojo mokytojos. Dieną buvo audžiama, vakarais prie židinio verpiama, nes vilna nuo šilumos suminkštėja. Mergaitės išmoko pačių keisčiausių augalinių dažų gamybos būdų, o be to, buvo kalbama, patamsyje joms parodėdavo ir audeklų iš pagonišių laikų, audinių, senovės norvegų sakmes perteikiančių mįslingais simboliais bei piešiniais, vaizduojančiais vilkolakius ir kitus kailį mainyti galinčius padarus bei būtybes, kurios buvo pusiau žmonės, pusiau žvėrys.

Bet šis mokslas priklausė nakčiai, o patekęs saulei mergaitės vėl imdavosi raštų, vaizduojančių krikščionybės pasakojimus. Nuolatos greta, liemenį ir šlaunis pridengusios gražiai išsiuvinėta prijuoste, jos anksti ėmė rodyti pirštų miklumą kas rytą vis skirtingai viena kitai supintomis kasomis, o tas skausmas, kurį joms buvo lemta nešiotis, arba dar nebuvo iki galo subrendęs, arba jos jau buvo su juo susitaikiusios.

Senės netruko pastebėti, kaip greitai ir tiksliai tos dvi dirbo. Savo keturiomis savotiškai tarpusavyje susiderinusiomis rankomis jos kaišiojo siūlus greičiau nei bet kuri kita, ir kas tik jas tuomet pamatydavo, iš karto suprasdavo, kodėl žodis „audėja“ reiškia ir vorą. Taip pat mokytojos pastebėjo nepaprastą seserų tarpusavio ryšį. Jų refleksai buvo glaudžiai susiję, o vienos mintį kita pajusdavo lyg šešėlį, ir kai tik viena ką sumanydavo, antra tuoj puldavo į pagalbą, bet jei dėl ko nors nesutardavo, darbas iškart sustodavo, nes abidvi imdavo tyčia viena kitai trukdyti, be to, seserys sugebėdavo atspėti viena kitos puolimą ir tuojau suplanuodavo atsakomąjį smūgį, todėl jos niekada negaudavo rimtai išsilieti ir turėdavo tenkintis jau įprastais pasiskaldymais, kuriuos senosios mokytojos turėdavo laiku nutraukti, kad gerai pradėtas darbas nebūtų sugadintas.

Iki tol mergaitės retai kada kurdavo nuosavus raštus, o to gilumo, kuriuo jos vėliau ims garsėti ir kuris pasieks viršūnę pačiu *Heknių audiniu*, vaizduojančiu Pragaišties naktį, – žymiąją pasaulio pabaigos naktį, kai Žemė bus nugremžta iki plikos uolienos, o gyvieji ir mirusieji stos prieš teismą, – jos dar nebuvo iki galo išsiugdžiusios. Visą žiemą jos audė drobes su trimis karaliais, išminčiais ir paikomis mergaitėmis, ir džiaugėsi atėjus 1612 metų pavasariui ir vasarai, kuri tą sekmadienį rugpjūčio gale dar nė nesiruošė trauktis.

Tai buvo sekmadienis, įeisiantis į istoriją. Jei tai būtų nutikę šeštadienį, viskas būtų susiklostę kitaip, bet sekmadienį visi kaimiečiai buvo susirinkę į bažnyčią. Visi, išskyrus dvi seseris, kurios dėl savo ydos nesilankydavo viešuose susibūrimuose.

Dėl to jos nematė, kaip Dovrės lensmanas padarė neįsivaizduojamą dalyką – jis išgygiavo į bažnyčią ir nutraukė mišias, o negana to, užuot palikęs kovos kirvį prieangyje, nusinešė jį iki pat sakyklos, tris kartus sudaužė kotu į žemę ir paskelbė, kad jų šalis kariauja. Nuo šios dienos.

Kariauna, sudaryta iš kelių šimtų samdytų škotų karių, išsilaipinusi į žemę Rumsdalene, nužygiavo link Dovrės ir jau pasiekė kaimus apie Lešą; lensmanas pranešė, kad krivulės išsiųstos

ties į pietus, ties į šiaurę ir į visus šalutinius slėnius. Pastorius nutraukė mišias, ir bažnyčia ištuštėjo; iki vakaro kiekviena sodyba išsiuntė po karį, o žmonėms bėgant į kalnų ganyklas, slėnio apačioje galiausiai liko tik vienas pririštas veršis. Žmonės žinojo, kad kareiviai tais laikais patys pakeliui pasirūpindavo maisto, apyvokos reikmenų ir moterų, bet sklido gandai, kad šie škotai veikė išvien su pačiu velniu ir pakeliui žudė visus sutiktus žmones ir degino jų namus, jie vedėsi šunis, kurie bėglius sudraskydavo į skutelius, o karvėms nukapodavo kanopas ir vien dėl smagumo palikdavo nukraujuoti, todėl geriausia išeitis buvo pririšti kieme veršį ir palikti visas duris atviras, viliantis, kad jie pasitenkins šiuo grobiu ir pačią sodybą paliks ramybėje.

Heknių mergaitės pasiliko. Ar siekdamos apginti savo brangų audinį, ar dėl to, kad per savo lėtumą ganyklose būtų tapusios lengva auka priešui, ar todėl, kad tiesiog *nenorėjo* bėgti, tartum jau tuomet kažin ką nujausdamos, niekas nežino, nes nieko šalia jų tada nebuvo.

Trijų šimtų vyrų kariuomenė su dideliu triukšmu pasiekė Dovrę kitą dieną. Priešaky bėgo šunys, iš paskos jojo raiti karininkai su šalmais, dvivamzdžiais pistoletais ir kardais, o už jų traukė netvarkinga kavalkada pėstininkų ir vaikų, tada moterys, ginklakaliai ir balniai, o pačiame gale užgrūdinti veteranai ragino pirmyn atsilikėlius.

Jie patraukė siauru keliuku, vedančiu aukštyne iš slėnio, ir netrukus atsidūrė tiesiai prieš Heknių seserų trobelę. Jos turėjo girdėti kareivių batų ir arklių kanopų trypimą bei stiprėjantį murmesį. Beveik visai kariaunai praėjus, vienas karininkas sustabdė arklį, ir buvo duotas įsakymas. Du jauni vyrai gavo po kardą ir palikę rikiuotę nuėjo prie trobelės, o užpakaliniai daliniai stovėjo ir laukė.

Jie įėjo vidun nesibelde.

Ir užtruko ten labai ilgai.

Taip ilgai, jog karininkai jau norėjo siųsti į vidų kitus, bet pagaliau jie grįžo nuleistais kardais ir nešini vandens pilnais odmaišiais.

Ką keturi žmonės Heknių trobelėje tądien vienas kitam sakė, tik tie keturi ir nežino. Tikra tik tai, kad kareiviai paprastai būna atsargūs, o dažnai ir išsigandę ir, galimas daiktas, kad tie pirmiausia mintyse savęs paklausė, ar ten kartais ne *nornos* prie staklių sėdi, – lemties deivė, kiekvienam žmogui verpiančios gyvenimo siūlą, – nes senovės skandinavų sakmės dar buvo gyvos tose salose, iš kurių jie atkako.

Taip pat juos turėjo nustebinti tai, kad visi keturi suprato vieni kitų kalbą. Karininkai buvo škotai, bet kareiviai buvo kilę iš Orknio salų ir Jaltlando*, kur jau 600 metų gyveno norvegų naujakurių palikuonys, ir daug žmonių dar šnekėjo senąja norvegų kalba, nors salos ir priklausė Škotijai.

Kariuomenė patraukė toliau ir tą vakarą sustojo ties Krok-voldenu, už valandos kelio į pietus nuo Heknių trobelės, ten jie užkūrė laužą, ėmė gerti ir eiti imčių – abu papročius turbūt paveldėjo iš savo norvegų protėvių.

Nė vienas norvegas nežinojo, kad šie kariai neketina pulti Norvegijos. Jie keliavo tolyn į Švediją, kur turėjo kaip samdiniai papildyti švedų karaliaus armiją Kalmaro kare. Keliaudami jie nieko nei žudė, nei degino, bet gandai apie jų tariamą žiaurumą išėjo jiems į naudą. Reikalas tas, kad labai maža jų dalis buvo ginkluoti, o dar mažesnė dalis turėjo bent kiek karinės patirties, didumą kariuomenės sudarė neturtingi prievolinkai arba išpirkti kaliniai, o kitiems buvo tiesiog prigrasinta.

Kariuomenės vadas buvo pavarde Ramzis, o antras pagal rangą – pulkininkas Sinkleras, kuris kas rytą uždegdavo saujoje žiupsnį parako ir iš dūmų sprendavo apie tą dieną gresiančius pavojus. Ne todėl, kad jie būtų baiminęsi norvegų. Jie žygiavo per Norvegiją, nes manė, jog tai saugiau nei plaukti per Skageraką. Norvegija buvo žinoma kaip vargana, išplėšta šalis, gryna dykynė, kur išbadėję žmonės bėga slėptis vos išvydę svetimą, ir ši kelionė tai kuo puikiausiai patvirtino, ar ne? Priešų nė kvapo!

* Šetlandas (sen. norv. – Hjaltland).

Bet žinios tais laikais plito lėtai, ir Ramzis su Sinkleru nežinojo, kad Danijos karalius Kristijonas nustojo pasitikėti samdiniais laukiniam kraštui šiaurėje ginti ir vos prieš aštuonerius metus įvedė *leidangą*, prievolę kiekvienai sodybai reikalui esant ne tik pristatyti po karių, bet ir turėti ginklą. Įsakymai buvo perduodami griežtai nustatytais būdais, naudojant tam tikras lazdas, krivūles: vienas jų galas būdavo nusvilintas, o prie kito pritaisydavo mažą kartuvių kilpą, kaip priminimą, kad ūkininkui, sugalvojusiam išsisukti nuo pareigos, gresia būti pakartam ant sijos jo paties namuose, o jo sodyba turi būti sudeginta.

Todėl kariai susirinko.

Jau antradienį krivūlės buvo spėjusios pasiekti kiekvieną Gudbrandsdaleno kampelį, ir penki šimtai kareiviais virtusių valstiečių susibūrė už dienos kelio į pietus nuo škotų, Kringene, kur kalnai leidosi tiesiai į Laugeną, ir pro tą vietą buvo įmanoma prasigauti tik vienu vieninteliu vingiuotu taku. Trečiadienį škotai pasiekė tą tarpekį, o takas buvo toks siauras, kad juo galėjai eiti tik po vieną; kariaunai išsitempus per visą savo ilgį pasigirdo šūvis, ir pulkininkas Sinkleras krito. Į kaktą jam pataikė paveldėta sidabrinė švarko saga, sumušta į apvalią kulką ir iššauta iš beveik dviejų metrų ilgio ginklo su ratukine spyna, o šaulys buvo iš Ringebiu, žmogus, kuris žinojo, kad tik sidabras gali užmušti tą, kuris veikia išvien su velniu, ir vienintelė paguoda Sinklerui buvo ta, kad jį dar ne vieną šimtmetį laikė škotų kariaunos vadu, nes jis jojo pirmas.

Škotus užpuolė iš viršaus šautuvais, ietimis ir ilgaisiais kirviais. Po trijų valandų pusė samdytų karių buvo nukauti. Likusius nuvarė pietų kryptimi ir uždarė daržinėje. Lensmanai įsakė nuvesti juos iki pat Akešhiuso pilies ir ten atiduoti karaliaus žmonėms, tačiau rugpjūtis buvo pats vasaros darbų įkarštis, ir vakare prisigėrę degtinės norvegai paniuro, nes lydėti belaisvius reikės tiek daug žmonių bei atsargų ir užtruks taip ilgai, kad šienas ir javai supus laukuose, ir žiemą ateis badas, o juk negali būti, kad karalius šitaip atsidėkotų šalies gynėjams.

Kita diena prasidėjo bandymu pabėgti, paskui sargai susibūrė su belaisviais, vėliau ir sargai tarpusavyje, o baigėsi rytas tuo,

kad kaliniai buvo išvesti iš daržinės po du ir subadyti ietimis arba sušaudyti.

Kai viskas nutilo, atėjo gėda ir baimė.

Dieve brangiausias. Ką mes padarėme. Gerasis Viešpatie. Ką gi mes padarėme.

Vidinė baimė. Baimė nuo minties, kad mūsų širdyse esama tokio žiaurumo.

Kad mes tikrai galėjome taip pasielgti. Ir aš. Ir tu.

Aštuoniolika vyrų išvengė mirties, ir trys iš jų buvo nuvesti į Akešhiusą, ten karaliaus vietininkas užfiksavo įvykius raštu, ir knyga buvo užversta. Tai buvo puiki karinė pergalė, palydėta masinės egzekucijos, ir niekas nenorėjo prisiminti kraujo praliejimo priešais daržinę. Tik po aštuoniasdešimties metų atsirado daugiau rašytinių šaltinių apie škotų kariauną. Įvykiai buvo sudėti į dainas ir eiles, dažniausiai kaip vienareikšmiškai didvyriškas žygis. Išskyrus vieną dainą, kurią žmonės greitai užmiršo, nes joje buvo minima ir egzekucija. Vienas posmas buvo apie vaikinuką, kurio buvo pasigailėta. Jis išsiveržė iš sargybinių rankų ir pats nuėjo pasitikti ieties, norvegiškai tardamas šiuos žodžius:

Dieve, kai mus mirusiuosius tu surinksi ir teisi, mane tu skaičiuok kaip draugą Halfridos Heknės.

Gali būti, kad tai buvo tas pats vaikinukas, kuris kitą dieną po kautynių pasiekė Liję. Jis turėjo bjaurią durtinę žaizdą ir siūlėsi dirbti vien už maistą. Jo brolis kritęs Kringene, jie esantys neturčiai iš Hebridų, ieškoję darbo Jaltlande, kaip tik tada atėję karininkai per prievartą juos ir kitus išsivedė; karininkai neturėjo tam teisės, bet turėjo ginklą, o kaimiečiai – ne. Juo patikėjo, ir vaikinukas gavo darbuotis dalgiu bei kirviu, kaupučiu ir kastuvu. Kasdien jis nešė maistą ir vandenį į Heknių trobelę, tačiau kas būtent nutiko kitą pavasarį, nėra žinoma. Mergaičių tetai pavyko nuslėpti įvykį nuo plepių liežuvių, ir vienintelis žmogus iš svetur, apie tai ką nors išgirdęs, buvo Eirikas Heknė, apie Kalėdas atvažiavęs pasiimti dukterų namo, o tuomet žaizda jau buvo beveik sugijusi. Bent jau ta žaizda, kuri galėjo kraujuoti.

Teta papasakojo, kad iš trobelės pasigirdo riksmi, abiejų mergaičių riksmi, tokie šaižūs ir veriantys širdį, kad buvo girdėti pačioje sodyboje. Atbėgę jie rado seseris kruvinas ir išsigandusias, bet jos nenorėjo atskleisti, kas atsitiko, išskyrus tai, kad jos įsipjovusios ir kad daugiau niekas dėl to nekaltas. Kilo didelė sumaištis, o žaizda pasirodė sunkiai sutvarstoma, todėl tik popiet žmonės pastebėjo, kad škotas prapuolęs; jis pavogė tiek maisto, kad užtektų nusigauti iki jūros, bet keisčiausias dalykas buvo pėdsakai, aiškiai rodantys, kad jis buvo sugrįžęs prie podėlio ir grąžinęs ten dalį maisto, ir tai buvo suprasta kaip ženklas, kad iš pradžių jis paėmė valgio dviem, bet paskui pakeitė planą ir paliko antrąjį bėglį.

Žaizda gijo prastai ir mergaitės ilgai karščiavo, o kad išvis išgyveno, tetos nuomone, reikėjo dėkoti audžiant naudotam peiliui, kuriuo buvo įsipjovusios; jį joms buvo atidavusi viena moteris iš Bioverdaleno. Kalbėjo, kad tas peilis rastas ant plikos žemės, negana to, jis buvo iš tų, kuriuos dėl neįtikėtino aštrumo žmonės vadino *nykštukų darbo peiliais*, tai yra nukaldintais požemio gyventojų. Tokių peilių turėjo kiekviename kaime, ir juos siūsdavo ten, kur reikėdavo pagydyti sunegalavusius žmones ar gyvulius; tetos nuomone, mergaitės išgyveno kaip tik dėl to, kad jų peilis buvo nykštukų darbo.

Po to įvykio tarp seserų įsivyravo kitokio pobūdžio tylą. Jos pirmą kartą ėmė austi kiekviena sau, ir pirmi du darbai turėjo atspindėti per karštinę regėtus vaizdus. Kai kam atrodė, kad vaikinas vieną naktį grįžo pas jas ir kažką paliko Halfridai, ką ji vėliau branginusi labiau už viską pasaulyje, bet niekas nesužinojo, kas tai galėtų būti. Tėvas parsivežė jas namo, o po ledu, kurio paviršiumi jos keliavo, į jūrą tekėjo Laugenas, nusinešdamas iš Gudbrandsdaleno dar vieną paslaptį.

Grįžusios į Butangeną jos persikraustė į naują gyvenamąjį Heknių namą. Jos paskyrė atskiras stakles vienam audiniui, prie kurio dirbo visą likusį gyvenimą. Joms mirus *Heknių audinys* buvo atiduotas bažnyčiai, ir tai buvo pats kruopščiausias ir

paslaptlingiausias jų darbas. Vėliau, kai buvo nulieti varpai, jų garbei pavadinti *Seserų varpais*, žmonės ėmė nujausti, iš kur ta galia, dėl kurios varpai tapo neatskiriami, nes ir mergaitės buvo lygiai taip pat neatskiriamos. Bet tik tie, kurie žinojo, kas nutiko tenai šiaurėje, suprato, kaip stipriai trokšta ištrūkti tie, kurie yra neatskiriami. Todėl mažai kas suvokė, kokios jėgos buvo išlaisvintos Heknių seserų mirties patale, kai Gunhilda paėmė Halfridos rankas į savąsias ir ištarė:

Tu eisi plačiai, o aš eisiu siaurai, ir kai audinys bus baigtas, mudvi sugrįšim.

**Pirmas
pasakojimas**

**Sidabrinės žiemos
vaikas**

Ušnis

KAI KURIE ŽMONĖS MIRĖ lygiai tokie pat veiksnius kaip ir gyvi.

Kajus Šveigoras pasilenkė ir priklaupė ant Biblijos. Paprastai jis netvarkydavo jos kapo apsirengęs sutana, bet vėjo gūsis atnešė tarp viržių ir vėdrynų usnį.

Graži buvo ta usnis. Nuvytusi, bet vis dar sodriai žaliais lapais ir dygliais.

Daug kuo panaši į ją pačią.

Jis išrausė dirvoje duobutę, nukratė kelias sėklas ir užbėręs žeme suplūkė. Tada atsistojo ir nupurtė nuo Biblijos žemes bei žoles.

Yra sakančių, kad verta judėti pirmyn.

Bet tie nėra prisidėję prie kito žmogaus mirties. Tiksliau, dviejų, o gal net trijų, kaip jam atrodydavo sunkiausiomis valandomis. Jis buvo kaltas bent jau dėl Gerhardo Šėnauerio, gal ir dėl Astridos Heknės. O galbūt ir dėl jų sūnaus, Edgaro, kuris gulėjo nepažymėtame kape kažkur Kristianijoje.

Jis matė, kaip vėjo gūsi, prieš pasiekdami jo veidą, Liosneso ežere sukeldavo bangeles. Buvo šiltas rugpjūtis, ir pietys nešė Liosneso pelkių kvapus. Tas pats pietys, kuris atpūtė ant Astridos kapo usnį.

Kartais jį apimdavo nuojauta, jog kažkas vyksta. Kad jo pėdos ima sunkiau slėgti šventoriaus žemę. Kad kažkas jį šaukia. Bet atsisukęs nieko neišvydavo. Nieko neišvydavo, bet kaž-

ką pajusdavo, kaip kad kaimiečiai tvirtindavo kartais girdintys Liosneso gelmėse skambant bažnyčios varpą ir šaukiant savo seserį.

Sugirgždėjo geležiniai varteliai mūrinėje kapinių tvoroje. Priėjo Odnė Spangrud. Ji dirbo jau aštuoniolika metų, bet vis tiek buvo vadinama *naująja pribuvėja*, o dabar aiškiai atėjo su reikalu.

Ji tvirčiau surišo prijuostę ir tūptelėjo.

– Pone pastoriau.

– Klausau.

– Senoji pribuvėja siunčia žinią. Senė Framstad. Atrodo, nori kai ką ponui pastoriui pasakyti. Bet neturi jėgų pati čia ateiti.

Šveigoras linktelėjo ir pasakė aplankysiąs ją šiandien arba rytoj. Odnė Spangrud padėjo ir išėjo.

Ji buvo gera pribuvėja. Tinkamai apmokyta. Matyt, iš senės Framstad paveldėjo ir pribuvėjos žnyples, įrankį, kurį pribuvėjoms iš tiesų buvo uždrausta naudoti, bet apylinkės gydytojas elgėsi išmintingai ir žiūrėjo į tai pro pirštus.

Kajus Šveigoras atsistojo ir patraukė į kleboniją. Prieangyje užuodęs šeimininkės Bresum ruošiamo valgio kvapus, nusprendė dabar pat nueiti pas Framstado senę. Po valandą kelio pirmyn ir atgal pėsčiomis išeis jam į naudą, nes turėjai būti *išbadėjęs*, kad galėtum nuryti tai, ką paskutiniu metu šeimininkė gamino.

Metai buvo 1903-ieji, bet iš išorės jis stebėtinais mažai kuo tesuskyrė nuo to Kajaus Šveigoro, kuris atvyko čia 1879 metų pavasarį. Vis dar tiesus ir tvirtas, bet ne kaip stambus ūkininkas, o greičiau kaip žvitrus ir ištvermingas medžioklinis sakalas. Pirkos sruogos smilkiniuose, raukšlės kaktoje, jis atrodė tiesiog sukurtas savo darbui, lyg tiksliai nukaldintas kūjis. Astridos mirtis nušlifavo aštrius jo griežto ir atžagaraus būdo kampus, o polinkis į pedantiškumą užleido vietą gyvenimiškai išminčiai. Bet jis dar galėjo staiga trenkti kumščiu į stalą ir sudrausminti girtuoklį tėvą ar išbarti saldžialiežuvį šundaktarį, ir jis dirbdavo savo ka-

binete nuo ankstaŭs ryto iki vėlyvo vakaro, sustodamas tik pa-valgyti pietų. O kadangi nedrįso atleisti šeimininkės Bresum, tie pietūs būdavo arba persūdyti, arba visai beskoniai.

Bresum tarnavo dar ir senajam pastoriui, ir pirmus dešimt metų jį buvo pikta ir užsispyrusi, bet dabar jau labiau apdvakusi ir aišktinga. Ji susipainiodavo metuose, o kartais grįždavo visai į praeitį ir pavadindavo jį *naujuoju pastoriumi*. Kai prieš šeše-rius metus tarnybiniais reikalais lankėsi vyskupo pavaduotojas, valgiaraštyje buvo minimi kotletai iš šviežių kepenų faršo. Bet iš taupumo Bresum nupirko arktinių ryklių kepenų, tinkamų tik žuvų taukams virti, o šios pasitaikė dar ir karstelėjusios. Ir kaip reikiant, nurijęs kelis kąšnius pamanė Kajus.

Tie pietūs buvo paskutinis bent kiek visuomeniškesnis įvy-kis klebonijoje.

Metai ėjo. Su giedojimais ir vargonais, krikštynomis ir laido-tuvėmis. Smulkūs peršalimai ir kosulys lydėjo jį nuo lapkričio iki kovo, o nuo kanceliarinio darbo ir pamokslų rašymo šaltame kabinete įskausdavo sąnarius ir kaklą. Tačiau pastorius su to-kiomis dalykais turi susitaikyti.

Bet paskui ateidavo vasaros. Ilgos, karštos Gudbrandsdale-no vasaros, kai oras virpėdavo tarp šlaitų, o viksvose zvimbdavo spiečiai vabzdžių. Jis kas antrą vakarą išplaukdavo klebonijos valtimi žvejoti su blizge, kiekvienu stipriu yriu nusimesdamas dalį žiemos sąstingio. Eidamas prie ežero jis dažnai aplankydavo Astridos kapą, ir visada, kai tik pagaudavo didelį upėtakį.

Čia sustodavo ilgesniam laikui. Priešais vienintelę, kuriai ga-lėjo parodyti savo žuvį.

1881-ųjų pavasarį gimdymo namuose Kristianijoje jis pasi-tyčiojo iš Dievo ir atsuko jam nugarą. Vėliau juodu sutarė, jis ir Viešpats, kad vėl pasišnekės po keturiasdešimties metų. Jei pasirodys, kad Astridos mirtis turėjo kokią nors gilesnę prasmę, jis iš naujo ims tikėti. Tuo tarpu jam teko tvarkytis Butangene taip, kaip išmanė, šiame laukiniame kampelyje, negali sakyti, kad Dievo pamirštame, tačiau be didesnių skrupulų jo atidėta-me į šalį.

Pirmi metai po Astridos mirties buvo juodi ir beprasmingi, darbas ėjosi sunkiai, ir viskas, ko tik jis ėmėsi, atrodė beprasmiška. Iš pradžių jis net užsimiršdavo, kad ji mirusi, o kai pamatęs ką nors gražaus įsigeisdavo jai papasakoti, staiga suvokdavo, kad jos nebėra šalia ir daugiau niekada nebus.

Paskui jį apniko graužatis ir jis dažnai leisdavo sąžinės priekaištams iš naujo plūsti visa jėga, pralaužus užtvanką, kurią jis kiekvieną sykį tik atmetinai aplopydavo. Priekaištams dėl tos žiemos, kurią kaimiečiai praminė Sidabrine. Tos žiemos, kai bažnyčios varpai prapuolė, Halfrida – į Vokietiją, o Gunhilda – į Liosneso ežero gelmes.

Jis parsivežė ją karste, bet kartu ir pareigą, suteikusią tikslą ir jėgų gyventi. Keliaujant rogėmis namo, jam ant kelių gulėjo Jehansas, aprengtas vilnoniu švarkeliu, numegztu Astridos likus keliems mėnesiams iki gimimo, ryšulėlis, kurį jis prižadėjo saugoti; jis stengėsi jį išauklėti ir suteikti jam išsilavinimą, ir per daugelį metų tai pasiekė.

Jehansas priklausė Heknių giminei ir turėjo gyventi pas juos, bet dėl Astridos ir jos užsispyrimo šeimoje kilo nesantaika, kuri atsiliepė ir Jehansui; jis užaugo gerdamas ožkų pieną ir niekas nesodino jo ant kelių. Dvejų metų jį išsiuntė į Halvfareliją, ir ten gyvenantys senukai kumečiai užaugino jį kaip savą.

Visą laiką Šveigoras stebėjo, kaip berniukui sekasi. Savaitgaliais jis gyvendavo klebonijoje, ir Šveigoras, neabejodamas jo užslėptomis pajėgomis ir gabumais, padėjo šiems atsiskleisti, bet su Jehansu jį siejęs ryšys buvo smarkiai pagadintas, kai berniukui suėjo penkiolika.

Dabar skausmas sugriždavo tik silpnomis bangomis. Atsiminimai nebegėlė taip baisiai kaip anksčiau. Jis mėgo sėdėti priešais židinį klebonijos svetainėje, sėdėti, rūkyti ir skaityti, ypač prie atviro lango, sykiu jausdamas tiek atviros ugnies karštį, tiek gairių vakaro drėgmę iš lauko. Kartais ji ateidavo pas jį kaip pagilijęs šešėlis, kaip užuolaidos šiugždesys, ir jeigu jis būdavo geros nuotaikos, pakalbėdavo su ja, o kartais ji pašnabždom atsakydavo; kitais kartais ji būdavo mirusi. Jis suprato, kad

jau seniai laikas nustoti gedėjus. Bet sunkaus būdo žmogui nėra blogesnės profesijos už dvasininko. Jo laidotuvių kalbos garsėjo išmintimi ir nuoširdumu. Taip buvo todėl, kad kiekvienas karstas, kurį jis nuleisdavo į žemę, būdavo Astridos Heknės karstas. Ir kiekviename pamokse apie prisikėlimą iš mirusiųjų prisikeldavo Astrida Heknė. Jis stengėsi neparodyti parapijiečiams, kaip smarkiai jį išvargindavo laidotuvės. Joms pasibaigus jis atsisėdavo kur nuošaliau, giliai iškvėpdavo ir kurį laiką tylėdavo, o tuomet, nepriklausomai nuo orų ir metų laiko, išeidavo į obelų sodą ir nužvelgdavo vietą, tapusią jo namais, o jo žvilgsnis sykiu ir ilgėjosi pokyčių, ir ieškojo ramybės šiame nesikeičiančiame kraštovaizdyje.

Jis persirengė vilnoniu megztiniu ir bridžiais, užsidėjo siaurakraštę skrybėlę. Mėgo lankyti vargingesnius žmones ir retai kada, išskyrus tuos atvejus, kai turėdavo pademonstruoti visą savo autoritetą stambiesiems ūkininkams, vykdavo vežimu ar rogėmis. Visi jį pažindavo iš sparčios eisenos ir ryžtingos kalbos, taip pat jis pasižymėjo kuklumu, kaip ir pati klebonija. Ją tam tikra prasme sudarė dvi atskiros sodybos: didelis baltas pastatas, kuriame gyveno jis pats, dviejų šimtų metų senumo namas su galybe tuščių kambarių, su vėliava kieme ir obelų sodu, taip pat keletu plačiai išmėtytų nedidelių trobesių; o užpakaly, pasislėpęs už blindžių, buvo tikrasis ūkis, kurio vienintelė paskirtis buvo aprūpinti pastoriaus šeimyną maistu ir transportu. Tenai stovėjo daržinė, tvartas, vežimų pastogė ir namas, kuriame gyveno nuomininkas, iš tenai ateidavo mėšlo ir arklių kvapas, girdėdavosi vištų kudakavimas ir darbininkų šneka.

Atėjus krikščionybei, čionykščiai buvo dosnūs žmonės, ir klebonijai teko gera vieta pačiame viršuje plataus šlaito, kur pievos ir javų laukai leidosi iki pat Liosneso ežero. Nuolydis buvo status, bet tolygus, ir kaip tik čia buvo įsikūrę didžiausi kaimo ūkiai. Bet dabar Kajus Šveigoras traukė aukštyn akmenuotais takeliais, kurie rangėsi palei Brėjos upę; nederlingų šlaitų viršuje buvo išmėtyti kumečių sklypai su rąstinėmis trobelėmis; kai kur

žemė smego į upę taip staigiai, kad dirbti galėjai tik atsukęs užpakalį pakalnėn.

Toks buvo Butangenas, tokie buvo ir jo žmonės.

Jie tarnavo ribotą laiką, panašiai kaip plūgas ar medinė tvora.

Jis sustojo prie upelio, kur kelias atsišakojo į dvi puses. Viena atšaka vedė į kalnų ganyklas ir driekėsi palei pačius mažiausius ir skurdžiausius sklypus, įskaitant ir Halvfareliją, kur gyveno ir Jehansas kartu su savo globėjais Adolfu ir Ingeborga. Bet šiandien jis turės keliauti siauru takeliu per eglyną. Link nuošalaus namo, kur jo laukė paslaptingas pokalbis.

Upelyje jis pripildė savo plokščią metalinę gertuvę ir gurkštelėjo iš jos. Tai buvo tolimiausia vieta, iš kur dar matėsi kaimas, ir jis pajuto, kaip ir kiekvieną sykį iš čia pažvelgęs, lyg ši vieta, kurioje jis gyvena, kažko iš jo reikalautų, kažko lauktų. Lyg Sidabrinė žiema būtų palikusi Butangene savo atspaudą. Lyg medžiai, žemė, akmenys ir upė kažką apie jį žinotų. Lyg ši gamta kažko iš jo reikalautų ir turėtų galios priversti jį tuos reikalavimus įvykdyti.

Ko gero, taip atrodė dėl to, kad pats kaimas buvo pažymėtas *jo* veiksmų. Šlaite tarp klebonijos kadaise stūksojo medinė stulpinė bažnyčia, bet nūnai iš jos tebuvo likęs prisiminimas. Dabar ten stovėjo nauja balta bažnyčia, kuri per amžius taip ir liks *naujaja*, lygiai tokia pat beveidė kaip bažnyčios Amerikos prerijose. Geriau jam pasisėkė su varpine, kvadratinio dviejų aukštų bokštu be langų, kurį pastatydino Seserų varpams. Jame buvo laikomi per žiemą numirę žmonės, ištisos eilės karstų, o pavasarį, vos tik išėjus pašalui, kuo skubiau palaidojami.

Bet šioje varpinėje niekada neskambėjo varpai, kaip jis buvo prižadėjęs Astridai, todėl kai žvelgdavo iš čia žemyn, daugiausia iš jo reikalavo Liosneso ežeras. Tai buvo riba tarp kaimo ir išorinio pasaulio, bet sykiu tai buvo ir *jo paties* riba. Ežeras buvo gana siauras ir toks ilgas, kad iš klebonijos nesimatė nei jo ištakų, nei Brėjos žiočių. Vakaro prieblandoje jis telkšodavo tamsus ir lygus po miškingu priešingu krantu, išskyrus tada, kai vėjas sušiaušdavo paviršių prieš audrą.